

Kováts István

Jelentés az egri érseki palota 2011-es feltárásáról

2012

MÁTYÁS KIRÁLY MÚZEUM
VISEGRÁD

A Heves Megyei Múzeumi Szervezet, Dobó István Vármúzeuma (3300 Eger, Vár 1.) és a Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeuma (2025 Visegrád, Fő utca 23.) 2011. június 24 – 2011. július 8. között beruházáshoz kapcsolódó megelőző feltárást és próbafeltárást végzett az Egri Érseki Palota díszudvarán

A régészeti kutatás során az Érseki Palota középső szárnyának homlokzata előtt a beruházáshoz kapcsolódó, tervezett mélyfúrások által leginkább érintett területen részben gépi munkával 5 kutatóárkot húztunk.(2011/1 – 5. árkok).

A 2011/1. árkot az épületre merőlegesen 17,60 m hosszan, 1,40 – 2,10 m szélességben húztuk meg. Az épülethez becsatlakozó végén alakítottuk ki a 2011/1. árok/1. szondát, amelylyel a palota falalapozását és az alatta húzódó rétegeket vizsgáltuk meg. A szondát 1 m szélességben, 1,90 m-ig mélyítettük kézi erővel. A beton járólappal alatt közvetlenül megtaláltuk a palota homlokzati falszakaszának téglalapozási szintjét, alatta sötétbarna, kevert valamint sárga szemcsés kevert réteg volt; ebből a betöltésből nagyobb mennyiségű 18. századi kerámiatöredéket és állatcsontot gyűjtöttünk. A szondában 1,5 m-től egységes, sötétbarna-feketés, leletmentes réteg volt, amely különösen a déli metszetben volt látható. Kis mélységben kézi erővel a szonda nyugati metszetében mintegy

15-20 cm mélységig a falalapozás alá bebontva igyekeztük megtalálni az itt feltételezett középkori, de legalábbis a barokk kori (köpeny)falat, sikertelenül. Statikai és munkavédelmi okokból ezen a ponton nem bontottunk tovább.

A 2011/1. árok DNy-i harmadában 60-70 cm mélyen szabályos, kövekből kirakott járófelület bontakozott ki, felszínéről és a közvetlenül felette húzódó betöltésből 18 – 19. századi kerámiát, kevés állatcsontot és vastárgyakat gyűjtöttünk be. Ugyanezt a járófelületet megtaláltuk a 2011/2, 2011/3. és 2011/4. árkokban is, hozzávetőlegesen ugyanebben a mélységben. A körfelület jellege, illetve a közvetlenül ehhez a jelenséghez kapcsolható leletanyag alapján kijelenthető, hogy az biztosan 1690 utáni, valószínűleg a 18. század első felében- közepén keletkezhetett és a kiépülő palota kerti térburkolata lehetett. A 2011/1. árkokban K – NY-i irányban átvágtuk ezt a felületet. Alapozási árkot nem találtunk, az alatta levő betöltésből közepes mennyiségű 17. századi kerámia került elő. Az árkokban két, nagy valószínűséggel használaton kívüli közművet találtunk.

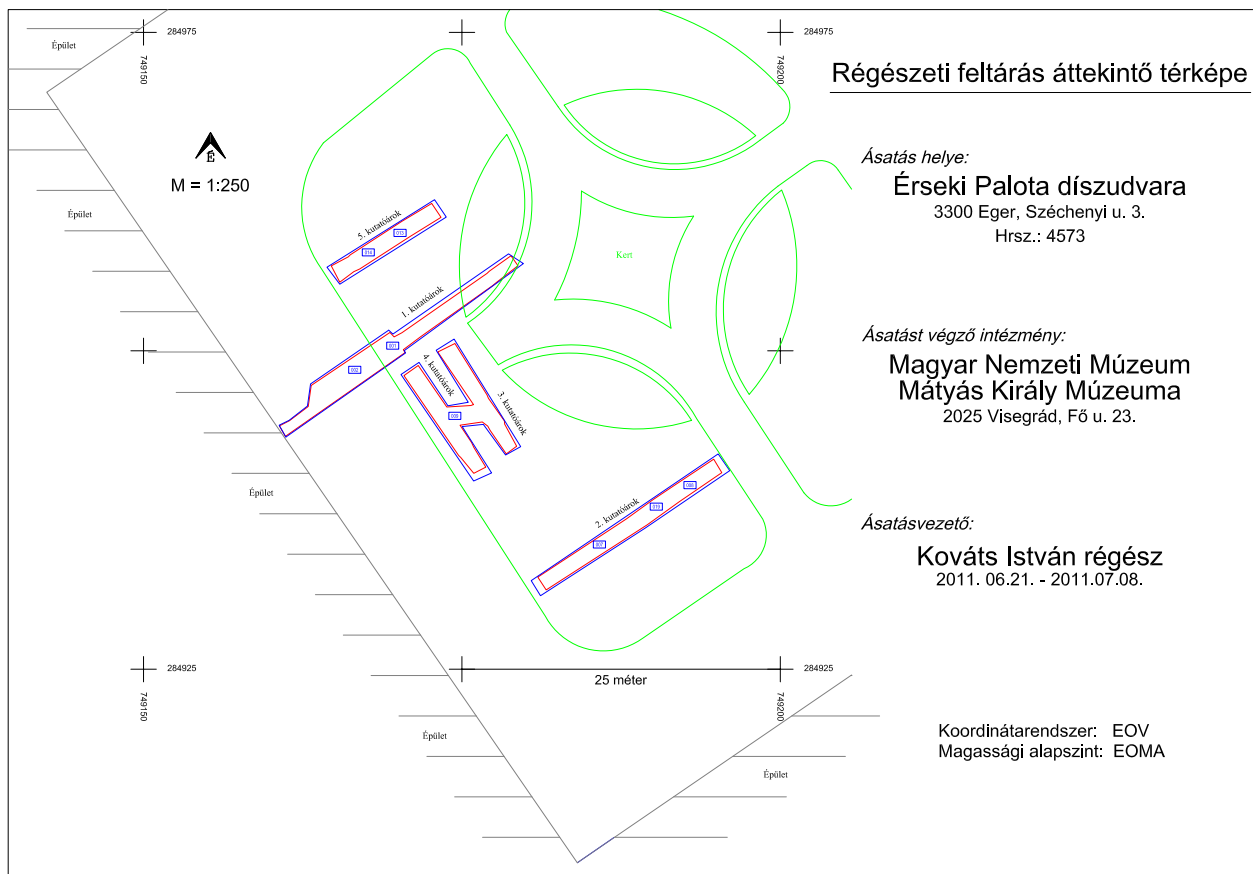
A 2011/2. árok az előzőtől D-re, szintén az épületre merőlegesen húzódott, 18,20 m hosszan, 1,40 m szélességben, mélysége 0,95 – 1,70 között váltakozott. DNy-i végében találtuk meg a fentebb már említett barokk kori külső járószintet, ettől K-re 1,40 m mélyen gazdag török kori – koraújorkori leletanyagot (bosnyák sütőtál,

1. Az ásatási terület: Eger, Érseki Palota, kert

2. A 2011/1., 3-4 és 5. árkok tisztítás és dokumentálás után

3. Az ásatás alaprajza

4. A 2011/1. árok nyugati fele tisztítás után

pipák, érmek, vastárgyak, nagy mennyiségű kerámia, ólom astragalus) tartalmazó betöltés húzódott amelynek É-i szélét találtuk meg. Erről az objektumról feltételeztük, hogy gödör vagy beásás lehet, azonban a későbbiekben kiderült, hogy feltehetően egy itt húzódó 17. századi ház részlete. Az árok ÉK- i oldalán 1,40 – 1,50 m mélységben 4 db. viszonylag szabályos kőtömb bontakozott ki egymáshoz közel azonos távolságban. Ezek talán „fachwerk” szerkezetű épület talpkövei lehettek. 1,50 m mélységben az ároknak ezen a szakaszán a kövek körül mindenütt sárga agyag, erősen letaposott felület bontakozott ki, amely – a felszínbe mélyedő cölöp- és karólyukak alapján is – az egykori épület belső járósíntje lehetett. Erről a felületről és a közvetlenül felette húzódó, részben égett, faszenes betöltésből további nagy mennyiségű, a korszakra datálható kerámiatöredék került elő. A leletek és jelenségek előzetes vizsgálata alapján feltehető, hogy az épület a 17. század második felében, végén pusztulhatott el. Azt is valószínűsíthetjük, hogy egy nagyjából K-Ny-i

tájéolású hosszanti elrendezésű lakóépületről lehet szó.

A 2011/3 – 2011/4. árok a 2011/1-2. árkok között, azokra merőlegesen, egymástól 1,5 m-re húzódott. A 2011/3. árok 9,70 m hosszú, 1,60 m széles volt, mélysége 0,5 – 2,20 m között változott. A 2011/3-4. árkok elválasztó tanúfalakat egy 1 m-es szakaszon egybebontottuk. Itt is előkerült a fentebb már említett 18. századi járósínt. Közvetlenül ez alatt, 1 m-es mélységben a 2011/3-as árokban egy 1-60- 1,80 m széles, ferdén húzódó (ÉNy-DK-i irányú) nagyméretű kövekből kirakott kőfelületre bukkantunk, amely közvetlenül az alatta húzódó riolittufa szinten ült. Ezt az itt kialakított 2011/3. árok / 3. szonda É-i metszetében figyeltük meg. Szintviszonyai alapján biztosan nem a barokk korra keltezhető, a környezetéből előkerült leletek alapján valószínűleg török kori, 16 – 17. századi. Kialakítását tekintve (enyhén domborodó, két oldala felé lejt) talán külső járófelület lehetett. Biztosan nem falalapozás, az árok metszetében és a felület feletti betöltésben nem találtunk visszabontásra utaló kötörmelékot, kősfírat

5. A 2011/2. árok nyugati irányból

vagy falkiszedés helyét. A felület kőanyaga eltér a palotán belül megfigyelt középkori kövek anyagától. (Bozóki Lajos művészettörténész szóbeli közlése.)

Az árok D-i végében 1 m-es szélességben alakítottuk ki a 2011/3. árok / 3. szondát. Ezt 2,55 – 2,60 m mélységig bontottuk kézi erővel. A szonda alján 2,30 – 2,50 m között sötétbarna, intakt réteget lokalizáltunk, amelyből Árpád-kori cseréptöredékek és állatsontok kerültek elő. A kerámiát elsődlegesen a 10-13. századra kelteztük, egy részük biztosan 10-11. századi. Az Árpád-kori szint felett szórványosan a 13 – 14. századra keltezett kerámiatöredékek is előkerültek.

A 2011/3. ároktól Ny-ra, az épület felé a 3. árokkal párhuzamosan húztuk ki a 2011/4. árkot 9,90 m hosszan, 1,60 m szélességben, mélysége 0,55 – 2,20 m volt. A már említett 18. századi kőburkolaton kívül egy téglával körberakott közmű-vezeték (talán használaton kívüli) került az árokból elő, átlagosan 0,60-0,70 m mélyen, leásásával részben bolygatták a barokk kőfelületet. Az árok D-i végében a 2011/4. árok /

6. A 2011/1. árok 1. szonda betöltési rétegei keleti irányból

7. A 2011/3. árok feltárása déli irányból

8. A 2011/3. árok 3. szonda betöltési rétegei kibontás után

2. szondát ástuk ki, 1,20 m szélességben, 2,50 – 2,70 m mélységben. Itt is előkerült a fentebb már említett sötétbarna réteg, amelyből szintén Árpád-kori – elsősorban korai – cseréptöredékeket gyűjtöttünk.

A tervezett építkezéssel érintett területen a 2011/1. ároktól É-ra húztuk meg a 2011/5. árokot, az 1. árokkal párhuzamosan. Hossza 10 m, szélessége 1 m, mélysége 1,50 – 1,90 m között váltakozott. Régészeti korú objektum e helyről három került elő: közvetlenül az árok DNy-i végénél 16-17. századi leletanyagot tartalmazó, részben égett folt bontakozott ki; az árok túlsó oldalán (ÉK-i rész) hasonló korú leleteket tartalmazó „beásást”(?) vagy betöltődést találtunk. Az előbbiről kiderült, hogy az egy – leletei alapján 16 – 17. századi - pusztulási réteg. A kettő között az árok középtáján 1,10 – 1,20 m mélységben egy pontosan K-Ny-i tájolású objektumot bontottunk ki, amelynek két szélén szenült fa maradványokat, középtáján pedig erősen korrodált vas abroncsot tisztítottunk le. A szenült, égett jelenség a fentebb említett pusztulási réteghez, nem az objektum szerke-

9. A 2011/5. árokban előkerült csatorna nyugati irányból

10. A palotaépület I-11.helységében kialakított szonda feltárás közben

zetéhez tartozó gerenda – vagy más fa maradványához tartozott. Ennek környékén megtaláltuk az objektum korabeli beásásának nyomát, egy további abroncsot pedig közvetlenül a D-i metszetsfal közvetlen közelében figyeltünk meg. Eredeti funkcióját tekintve minden bizonnyal vas abroncsokkal és hengerekkel körbepántolt fa vízvezeték lehetett. Az itt megfigyelt betöltésben koraújkorai-újkorai jellegű kerámiát és állatsontokat találtunk. Elsődleges vizsgálatuk alapján a kérdéses „csatornát” legkorábban a 17. század végén vagy a 18. század első felében helyezték a földbe.

A palota épületen belül két helyen (I/11. és I/12. helység) nyitottunk egy-egy szondát a korábbi építészettörténeti megfigyelések pontosítására. Mindkét helységben átlagosan 0,70 – 1,20 m mélységig mélyültünk. A I/11. helység DNy-i sarkában kialakított szondában (1,10 x 1,50 m) a betonpadló alatt közvetlenül téglá (alapozási?) szintet találtunk, ez talán 19-20. századi. Ez alatt szürke, törmelékes, kavicsos réteg volt, alatta pedig barna, kevert betöltés; ez 0,50 – 0,70 m mélyen jelentkezett. Ez utóbbiban

17-18. századi vegyes leletanyagot találtunk (kerámia, kályhaszem stb.). Ezek közül egyes darabok nagymértékben hasonlítanak azokhoz a töredékekhez, amelyek a 2011/2. árokban megfigyelt koraújkorai ház betöltéséből kerültek elő. Az I/12. helység szondájában (DK-i sarok, 1,8 x 0,85 m) különösebb leletanyag (kivéve barokk kerámia) nem került elő, ellenben a szonda D-i végében, íves, a korábbinak tartott fallal kötésben levő falmaradványt (?) figyeltünk meg, ennek NY - i vége a mai ajtókeret alatt levő téglasorig tart. Ebben a felületben másodlagosan elhelyezett barokk kori faragott ablakkeret-töredéket, valamint egy CAE bélyeggel ellátott téglát is találtunk. A szondának ezen a részén réteget nem tudtunk megfigyelni, az szinte teljesen egységes, nagyobb köveket és tégladarabokat is tartalmazó kevert betöltés volt. A felszíntől számítva 0,50 – 0,70 m mélységben már a helység alatt húzódó pince boltzatába ütköztünk. Dokumentálás után mindkét szondát kézi erővel visszatemettük.

Összességében elmondható: a megkutatót területen barokk-kori, (0,60 – 0,70 m) 16-17.

századi (1,40 – 1,50 m) és Árpád-kori jelenségek (2,50-2,70 m) kerültek elő. Nem bukkant elő késő-középkori beépítésre utaló nyom, kőépület, fal, falkiszedés stb., sőt a 14-15. századra datálható lelet sem került elő néhány szórvány kerámiatöredéket leszámítva. A 2011/4. árok / 2. szondában, valamint a 2011/3. árok / 3. szondában 2,50 – 2,70 m mélyen napvilágot

látott réteg és Árpád-kori leletek jelenleg maximum telepnyomként értékelhetőek, nem találtunk ugyanis a korszakra keltezhető objektumot sem.

Az ásatáson munkatársként Merva Szabina vett részt, konzulensek Buzás Gergely és Fodor László voltak.

11. A palotaépület I-12.helységében kialakított szonda feltárás közben